

Om PSA-prov för att upptäcka prostatacancer i ett tidigt skede

Fördelar och nackdelar

Utgivningsår 2021

Den här broschyren riktar sig till dig som funderar på om du vill testa dig för prostatacancer. Den handlar om fördelar och nackdelar för män som inte har symtom. Om du har besvär från urin-vägarna bör du kontakta en läkare.

Varför erbjuds inte alla män att testa sig för prostatacancer?

Det är oftast bra att upptäcka och behandla cancer tidigt innan sjukdomen ger symtom. Därför finns nationella testprogram för tidig upptäckt av bland annat bröstcancer. När det gäller prostatacancer har Socialstyrelsen bedömt att fördelarna med ett nationellt testprogram inte tydligt överväger nackdelarna. Därför finns inget nationellt program för tidig upptäckt av prostatacancer. Istället informerar vi dig om fördelar och nackdelar, så att du själv kan välja om du vill testa dig eller inte. Om du vill testa dig blir det första steget att lämna ett blodprov som heter PSA. Du kan läsa mer om PSA-prov och prostatacancer på www.1177.se.

Fördelar och nackdelar med att lämna PSA-prov

Den viktigaste fördelen är att regelbundna PSA-blodprov ger goda möjligheter att tidigt upptäcka och behandla en prostatacancer, innan den sprider sig i kroppen. Regelbunden testning för prostatacancer kan minska risken för att dö av prostatacancer.

Även om det alltså kan vara bra för dig att lämna PSA-prov, finns det också nackdelar som du bör fundera på innan du bestämmer dig. Det är troligare att du kommer att uppleva någon nackdel, än att du tack vare testningen undviker att drabbas av en allvarlig prostatacancer. Nackdelarna är oftast lindriga, men de kan påverka din livskvalitet negativt.

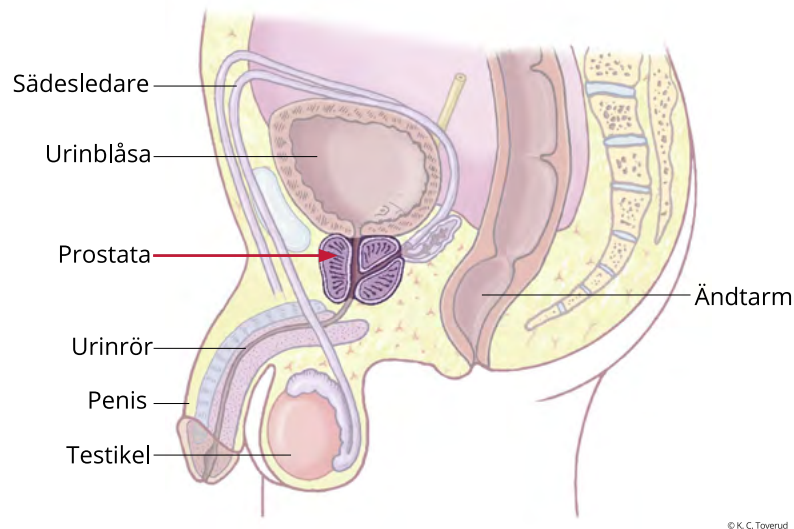
Den viktigaste nackdelen är att utredning av ett förhöjt PSA-värde kan leda till en cancerdiagnos och behandling av en cancer som inte skulle ha gett dig några symtom under din livstid. Behandling av prostatacancer leder ofta till nedsatt förmåga att få stånd. En del får urinläckage eller besvär från ändtarmen, men det är mindre vanligt.

Du kanske **vill** lämna PSA-prov om något av följande stämmer:

- Du vill minska risken för allvarlig prostatacancer, även om det innebär behandling som kan ge biverkningar.
- Din far eller en bror har haft prostatacancer. Då har du en ökad risk att få sjukdomen, särskilt om de fick diagnosen före 75 års ålder.

Du kanske **inte vill** lämna PSA-prov om något av följande stämmer:

- Du har redan en allvarlig sjukdom, som kan bli livshotande inom tio år. Det tar nämligen oftast fem till tio år för en prostatacancer som upptäcks efter PSA-prov att utvecklas till en allvarlig sjukdom.
- Du vill undvika upprepade undersökningar, biverkningar av behandlingar, eller att följas upp för en liten cancer som inte behandlas.

© K. C. Toverud
 Prostatakörteln är markerad med en pil på bilden. Den omsluter urinröret precis nedanför urinblåsan. Prostatan bildar en vätska som transporterar spermier vid en utlösning.

Vad är prostatacancer?

Prostatacancer är den vanligaste cancersjukdomen i Sverige. De flesta som insjuknar i prostatacancer är över 70 år. Sjukdomen är sällsynt före 50 års ålder. Prostatacancer är ofta en allvarlig sjukdom som sprider sig i kroppen, men många små prostatacancer växer mycket långsamt, eller inte alls. De flesta män som har en liten prostatacancer dör av andra orsaker, även om de inte får någon behandling för cancer.

Vad är ett PSA-prov och hur går det till?

I ett PSA-prov mäter man ett ämne som heter prostata-specifikt antigen (PSA). PSA bildas i prostatan, men en liten del läcker ut i blodet. Provet tas som ett vanligt blodprov från armen. Det är bra om PSA-värdet är lågt. Ett förhöjt värde kan bero på godartad prostataförstoring, prostatainfektion eller prostatacancer. Ett förhöjt värde behöver alltså inte betyda att du har cancer.

I vilken ålder kan ett PSA-prov vara aktuellt?

Före 50 års ålder är prostatacancer sällsynt. Efter 75 års ålder är det ovanligt att en liten prostatacancer som upptäcks med enbart PSA-prov hinner bli en allvarlig sjukdom under mannens livstid. Därför kan du fundera på att lämna PSA-prov om du är mellan 50 år och omkring 75 år, även om du inte har några symtom som skulle kunna bero på prostatacancer. Om du har besvär från urinvägarna bör du kontakta en läkare, oberoende av hur gammal du är.

Vad händer om du har ett förhöjt PSA-värde?

Omkring en av tio som lämnar PSA-prov har ett förhöjt värde. Om ditt PSA-värde är förhöjt, behöver du undersökas mer för att ta reda på om du har prostatacancer eller inte. Nästa undersökning kan vara med en magnetkamera, kompletterande blodprov eller en undersökning av prostatan på en urologimottagning.

Hälften av alla som har ett förhöjt PSA-värde behöver provtagning från prostatan (vävnadsprov). Prostatan undersöks i så fall först med en ultraljudsstav i ändtarmen. Många tycker att det är obehagligt. Därefter lägger läkaren lokalbedövning med en nål som förs in genom ultraljudsstaven. Även vävnadsproven tas med nål genom ultraljudsstaven. Själva nålsticken kan göra ont, men det går snabbt över.

I närmare hälften av fallen visar vävnadsproven prostatacancer. Cancer upptäcks då ofta minst 5-10 år innan den skulle ha gett några symtom. Om undersökningarna inte visar att du har cancer bör du fortsätta att lämna PSA-prov regelbundet.

Regelbundna PSA-blodprov behövs, även om du har ett lågt PSA-värde

De flesta män har ett lågt PSA-värde. Om ditt PSA-värde är lågt, är risken liten för att du ska drabbas av allvarlig prostatacancer under de närmaste åren. För att minska risken för att du ska drabbas av en allvarlig prostatacancer senare i livet, bör du lämna nya ett nytt prov om 2–6 år. Tiden till nästa prov beror på hur lågt ditt värde är. Om du är omkring 65 år eller äldre och ditt PSA-värde är mycket lågt, behöver du inte lämna några fler PSA-prov. I så fall är nämligen risken mycket liten för att du senare i livet ska drabbas av en allvarlig prostatacancer.

Behandling av tidigt upptäckt prostatacancer

Även om det skulle visa sig att du har prostatacancer, är det inte säkert att du behöver någon behandling. Cancern kan nämligen vara liten och långsamt tillväxande. I så fall får du gå på regelbundna kontroller på en urologimottagning. Behandling kan behövas i ett senare skede.

Om cancern är av en allvarlig typ, kommer du att erbjudas en operation eller en strålbehandling. Du kommer troligen att bli botad, men du kan få långvariga biverkningar av behandlingen. Du får troligen sämre förmåga att få stånd. Du kan även drabbas av ändtarmsbesvär, urinläckage och behov av att kissa oftare.

Hur får jag veta mer?

Du kan läsa mer om PSA-prov och andra undersökningar för prostatacancer på www.1177.se/blodprov-psa. Du kan också prata med en läkare på din vårdcentral.

Hur gör jag om jag vill lämna PSA-prov?

I de flesta regioner kan du kontakta en vårdcentral. Den läkare som ordinerar provet ska ge dig besked om resultatet och om vad det innebär. I några regioner pågår projekt med regelbundna erbjudanden om testning för prostatacancer med PSA-prov. Du kan ta reda på om din region erbjuder regelbunden testning på www.1177.se/blodprov-psa.

Denna broschyr har skrivits av den nationella vårdprogramgruppen för prostatacancer och den nationella arbetsgruppen för organiserad prostatacancer testning, i samverkan med 1177 Vårdguiden. Den ges ut av Regionala cancercentrum i samverkan. Broschyren är en uppdatering av den broschyr om PSA-prov som Socialstyrelsen har gett ut sedan 2007.

Samverkan med andra aktörer

Svensk urologisk förening
Svensk onkologisk förening
Svensk förening för allmänmedicin
Svenska företagsläkarföreningen
Prostatacancerförbundet

1177 Vårdguiden

Denna broschyr är för dig som funderar på att bli undersökt för att minska din risk för att få en allvarlig prostatacancer senare i livet. Broschyren beskriver de fördelar och nackdelar som finns med att bli undersökt, så att du kan bättre kan avgöra vad som är bäst för dig.

Läs mer på 1177.se/blodprov-psa